

STANOVNIŠTVO I NASELJA NACIONALNOG PARKA PLITVICE

MLADEN FRIGANOVIC

Retrospek kretanja broja stanovnika i opće gustoće naseljenosti u razdoblju 1890—1971.

Osnovna socijalnogeografska osobina područja Plitvičkih jezera jest vrlo rijetka naseljenost, raštrkanost malih naselja, s pretežno patronimičkim nazivljem, tradicionalna stočarsko-ratarska djelatnost koja poprima sve sporedniju ulogu te, više ili manje, stalno smanjivanje broja stanovnika i proređivanje opće gustoće naseljenosti od početka 20. stoljeća do danas⁽¹⁾.

Kretanje ukupna broja stanovništva 16 naselja, što su unutar današnjih granica Nacionalnog parka, u razdoblju 1890—1971. vidi se iz tablice 1.

Tab. 1. Stanovništvo Nacionalnog parka od 1890. do 1971.

Godina	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.
Broj	3 843	4 165	3 969	3 925	3 962	2 453	2 530	2 433	2 327
Pokazatelj	100,00	108,4	103,3	102,1	103,1	63,8	65,8	63,3	60,6
Stan/km ²	20,2	21,9	20,9	20,7	20,9	12,9	13,3	12,8	12,2

U uvjetima pretežno autarkična gospodarenja, stanovništvo se nije moglo održati u većem broju i s gustoćom koja je prelazila mogućnosti ovog kao i ostalih krških krajeva našega gorsko-planinskog područja. Stoga su populacijski viškovi, što su se počeli javljati u razmjerno znatnijem broju tek od kraja 19. stoljeća, tražili izlaz u iseljavanju, najprije privremenom, a zatim i stalnom. Dobni sastav tadašnje populacije bio je mlad i prirodna biodi-

(1) Ovdje se neće ići u daljnju prošlost, o tome je već dosta objavljeno (čovjek i priroda, Plitvička jezera, 1974. str. 1-260) i jer to ne bi bilo od neposrednije koristi za raspravu o korigiranju koncepcije Prostornog plana Nacionalnog parka. Mnogo su utjecaniji procesi, pa će se uglavnom raspraviti o njima i u skladu sa zaključcima simpozija 1974. g. (Plitvička jezera, 3—5. listopada).

namika jaka, pa je i prirodni priraštaj morao biti izrazito pozitivan. Ali, ukupan broj stanovnika stagnira (1890=100 i 1931. samo 103.) Prema tome, razliku valja objasniti iseljavanjem, a samo donekle gubicima uzrokovanim prvim svjetskim ratom. Ima li se na umu da je opća gustoća naseljenosti bila otprilike tri do četiri puta manja nego li opća prosječna naseljenost današnjeg teritorija SR Hrvatske, zaključiti je o doista rijetkoj napućenosti područja Plitvičkih jezera sve do drugog svjetskog rata⁽²⁾. Znači da iz takve i razmjerno mlade naseljenosti oaznog razmještaja po lokalitetima okružnim šumom nije ni moglo biti jačeg narušavanja prirodne ravnoteže u cjelini. Složenija i kvalitativno nova opasnost nastupila je tek u novije doba. I to, kako ćemo vidjeti, ne zbog povećana broja stanovnika već zbog čitava

Sl. 1. Kretanje broja stanovnika u Nacionalnom parku Plitvice 1890.—1971.

Fig. 1. The movement of the number of population in the National Park Plitvice 1890—1971

spleta komponenata što ih nosi sobom »vjetar« civilizacije motorizirana nomada i njegova težnja da, bježeći privremeno iz grada, napada prirodne vrednote i njihov sklad, a od njih zapravo traži osvježenje i spas.

Da nije problem u broju stanovnika koji stalno obitavaju u prostoru Nacionalnog parka, pokazuje kretanje njihova broja u poslijeratnom raz-

(2) O relativno mladom sekundarnom naseljavanju ovoga kraja potkraj 18. i početkom 19. stoljeća pisao je detaljnije B. Gušić — cit. rad. str. 71—84. i drugi. Ranija »kobilista« pretvorena su u stalne nasobine i naselja u prokrčenim uvalama i na proplancima. Njih su pratila mlinašta uz Crnu i Bijelu rijeku i drugdje.

doblju od 1948—1971. Naglim smanjenjem naseljenosti u razdoblju 1931-1948. godine, za koje dobro znamo da je uzrokovano ratom, područje jezera je došlo objektivno u povoljniji položaj u pogledu očuvanja njihova ekosustava. Opća gustoća naseljenosti Nacionalnog parka (190 km²) smanjena je od 21 (1931.) na 13 stan. km² (1948). Smanjivanje se nastavilo i sve do posljednjeg popisa stanovništva 1971. godine, kada je u tom području obitavalo stalno oko 12 stan. na km². Označi li se broj stanovnika promatranog područja 1948. g. sa 100, onda je njihov broj 1953. g. bio 103, 1961. samo 99 i 1971. g. 95. Uporedimo li pak broj stanovnika istoga područja 1971. s onim 1890. godine, vidjet ćemo smanjenu naseljenost otprilike 40%. U razdoblju 1900—1971. stanovništvo se gotovo prepolovilo i opća je gustoća naseljenosti smanjena od 20 na 12 stan/km². Nije li to najbolji dokaz depopulacije koja se javlja u našim gorsko-krškim krajevima, pa tako i u plitvičkom području, kao funkcija općih društveno-gospodarskih zbivanja. I dok se takvo kretanje naseljenosti u drugim krajevima može smatrati negativnim — jer nije poznato dokle neki kraj može opustjeti, a da to ne bude štetno — u području Plitvičkih jezera je to pozitivno. Time se, naime, olakšava svodene naseljenosti i života u samome Nacionalnom parku na snošljivu, željenu i lako nadziranu mjeru. Stoga ove procese gotovo sve do 1971. g. možemo smatrati povoljnim. Ali nakon toga? Svi su znaci da se stanje pogoršava, osobito na lokalitetima za koje se u najnovije doba utvrdilo da su dobili lošu namjenu ranijom koncepcijom prostornog uređenja Nacionalnog parka (Bigina Poljana, Plitvice i Jezerce-Mukinje), ili se plan nije ostvario (P. Ljeskovac). Priboj (Prijeboj) je ostao napušten, a upravo je u njemu valjalo tražiti rješenje nekih vitalno značajnih problema uređivanog područja oko jezera, kao i nizvodno od mosta u naselju Korana koje je ostalo izvan Nacionalnog parka.

Zanimarimo li povijesno-demografsku znatiželju i našu pažnju usmjerimo na novije procese i prostornu diferencijaciju, opazit ćemo značajne razlike u kretanju napućenosti pojedinih naselja unutar Nacionalnog parka. Radi preglednosti i potrebnog kontinuiteta, kojim se olakšava ocjena današnjih promjena i trendova, promotrit ćemo kretanje stanovništva po naseljima i zonama Nacionalnog parka u razdoblju 1931—1971. g.⁽³⁾

Vremenske i prostorne posebnosti kretanja stanovništva u razdoblju 1931—1971. očituju se prije svega u tome što su naselja neposredno uz jezera životnija i u njima se relativno povećava broj stanovnika u poslijeratnom razdoblju. To posebno vrijedi za Plitvice koje uz Plitvički Ljeskovac okupljaju i najveći broj stanovnika. Prema tome, sputavanje rasta tih naselja novim stanovništvom i prilagođavanje života u njima s režimom Nacionalnog parka jedna je od osnovnih zadaća nove koncepcije prostornog uređenja. Jer, život u tim naseljima u najizravnoj je vezi sa životom i ekosustavom jezera. Plitvice su jedino naselje koje je 1971. g. imalo više stanovnika nego 1931. godine, dok je Poljanak bio jedino naselje koje je 1948. g. imalo više stanovnika nego 1931. g. Označi li se broj stanovnika u svakom naselju 1931. g. sa 100, onda je 1948. g. najmanji pokazatelj imao Priboj (26) a najveći Poljanak (112), dok je 1971. g. najmanji pokazatelj imao također Priboj (9) a najveći Plitvice (202).

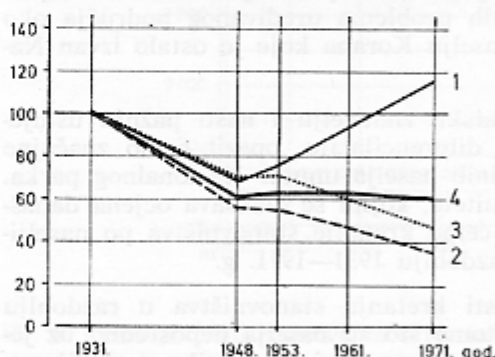
(3) Izvor: Rezultati popisa stanovništva 1931—1971. i Retrospekt RZS po naseljima, Zagreb, 1964.

Preglednija diferencijacija kretanja naseljenosti i svojevrsna problematika promatrana kroz kvantitativnu dinamiku stanovništva dobiva se ako naselja svrstamo u tri skupine ili pojasa (zone)⁽⁴⁾. To se vidi iz tablice 2.

Tablica 2. Broj stanovnika u 3 pojasa Nacionalnog parka od 1931. do 1971. godine

Godina Pojas		1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1961. — 1971.
I	Broj	959	653	729	903	1022	
	Indeks	100,0	68,1	76,0	94,2	117,0	124,3
II	Broj	1 554	891	859	725	585	
	Indeks	100,0	57,3	55,3	46,7	37,6	80,7
III	Broj	1 449	995	1 040	882	680	
	Indeks	100,0	68,7	71,8	60,9	46,9	77,1

U prvoj zoni ne samo da se stanovništvo konstantno povećava nego u njoj i živi danas najviše ljudi. Druga zona je znatno manji problem. Treća još manji. To vrijedi osobito ako se promotri i ocijeni populacijsko kreta-

Sl. 2. Pokazatelj kretanja broja stanovnika u 3 skupine naselja i ukupno u Nacionalnom parku Plitvice 1931.—1971. (4)

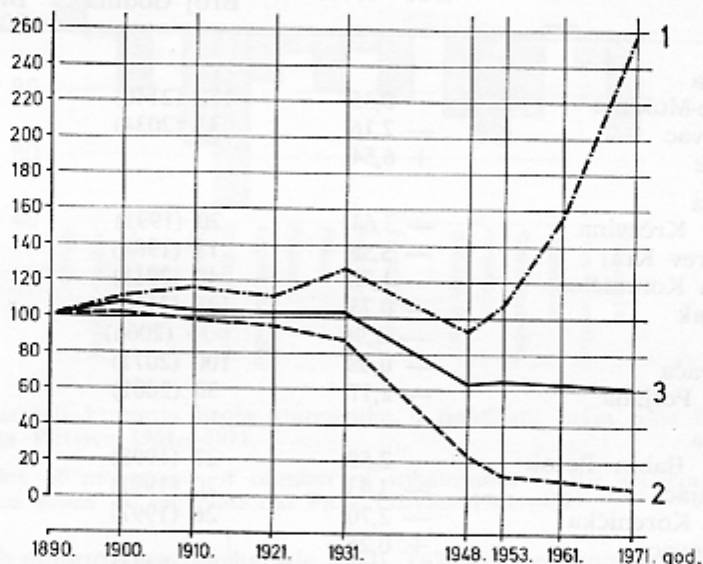
Fig. 2. Index of movement of number of inhabitants in 3 groups of settlements and as a total in the National Park Plitvice 1931—1971

nje u naseljima triju zona u posljednjem međupopisnom razdoblju 1961-1971. kada je broj stanovnika u prvoj zoni povećan za 24,3%, dok je u drugoj zoni smanjen za 19,3% i u trećoj za 22,9%. Prema tome, očito je da rast naseljenosti u prvoj zoni, u koliko se to tiče Plitvica, treba svakako sputati i zaustaviti, dok se za ostale dvije zone možemo zadovoljiti striktnim nadzorom u smislu sprečavanja upadanja iz vana, ako bi ono bilo izvan funkcija samoga Nacionalnog parka. Ovo ističemo stoga jer su već prisutne bespravne gradnje u Kapeli i dalje uz glavnu cestu.

- (4) I skupina (zona): Plitvice, P. Ljeskovac i Jezerce-Mukinje;
 II skupina (zona): Cuijća Krčevina, Končarev Kraj, Kapela Korenička, Poljanak, Priboj, Rastovača i Sertić Poljana;
 III skupina (zona): Gornji Babin Potok, Homoljac, Rijeka Korenička, Rudanovac, Vrelo Koreničko i Zaklopača. Kapela alternativno može i u III zonu.

Plitvice su naselje s apsolutno i relativno najvećim porastom stanovništva nakon posljednjeg rata (1948—1971. g. porast 176%), dok je Priboj s apsolutno i relativno najvećim smanjenjem — i gotovo je opustio. A bilo bi bolje da je obrnuto. Trebalo je iskoristiti položaj Priboja na pristupačnom rubu parka i na zaobilaznoj prometnici. Da je kojim slučajem ranijim odlukama učinjeno tako, današnje bi teškoće bile znatno manje. Priboj je mogao opstati na opskrbno-servisnoj, rezidencijalnoj i prometnoj funkciji.

U razdoblju 1961—1971. povećano stanovništvo bilježe jedino Plitvice (65,4%) i Rudanovac (2,6%), dok se u svim ostalim naseljima stanovništvo smanjuje u rasponu od 6,8% (Rastovača) do čak 55,8% (Končarev Kraj). Vrlo je indikativno malo smanjenje stanovništva u Jezercu, Kapeli, Poljanku i Rastovači koji su najbliži jezerskoj okosnici i na povoljnijem su prometnom

Sl. 3. Pokazatelj kretanja broja stanovnika Nacionalnog parka Plitvice, (3) naselja Plitvice (1) i Priboja (2) 1890.—1971.

Fig. 3. Index of movement of number of inhabitants in the National Park Plitvice, the villages of Plitvice and of Priboj 1890—1971

položaju, tj. na glavnoj cesti ili u blizini nje. Kod Poljanka se osjeća i utjecaj blizine Plitvice koje su ranijim odlukama prihvaćene kao razvojno naselje. Potonje je vrlo brzo plodilo negativnim posljedicama (pojava i množenje kuća na mjestima koja su ocijenjena kao ekološki štetna i vizuelno loša, obzirom na to da im sučelice stoji Velika Poljana sa svojim objektima).

Bitno je, čini se u sadašnjem trenutku, ne dozvoliti daljnju populacijsko-nascobinsku ekspanziju u Plitvicama, Jezercu, Čujića Krčevini i Kapeli Koreničkoj. Posljednjih godina na udaru je odmorišna gradnja koja se pretvara djelomice u »stalnu« i sa spekulativnim namjerama i planovima. Slično vri-

jedi i za Plitvički Ljeskovac u užem smislu i za Bijelu Rijeku, gdje se ranije odluke ne oživotvoruju.

Poučno bi bilo vidjeti kako bi se kretao broj stanovnika pojedinih naselja, uz pretpostavku da će se pojava razvijati i u buduće onako kako se odvijala u posljednjem međupopisnom intervalu 1961—1971. g. To se vidi iz tablice 3.

Tab. 3. Promjene broja stanovnika u naseljima triju pojasa Nacionalnog parka Plitvice od 1961—1971. godine i projekcija kretanja

Naselje	Promjena prosječ- no godišnje u % 1961—1971.	Približno razdoblje potpune de- populacije Broj Godina	udvostručenja stanovništva Broj Godina
I skupina			
Jezerce-Mukinje	— 0,35	170 (2140)	—
Ljeskovac	— 2,16	33 (2034)	—
Plitvice	+ 6,54		12 (1983)
II skupina			
Čujića Krčevina	— 3,64	20 (1991)	—
Končarev Kraj	— 5,58	13 (1984)	—
Kapela Korenička	— 1,72	40 (2011)	—
Poljanak	— 0,75	105 (2176)	—
Priboj	— 1,96	35 (2006)	—
Rastovača	— 0,68	100 (2071)	—
Sertić Poljana	— 2,17	30 (2001)	—
III skupina			
Gornji Babin Potok	— 2,59	27 (1998)	—
Homoljac	— 3,43	20 (1991)	—
Rijeka Korenička	— 2,70	26 (1997)	—
Rudanovac	+ 0,26		200 (2171)
Vrelo Koreničko	— 0,93	70 (2041)	
Zaklopača	— 3,21	22 (1993)	
Ukupno	— 0,44	145 (2116)	

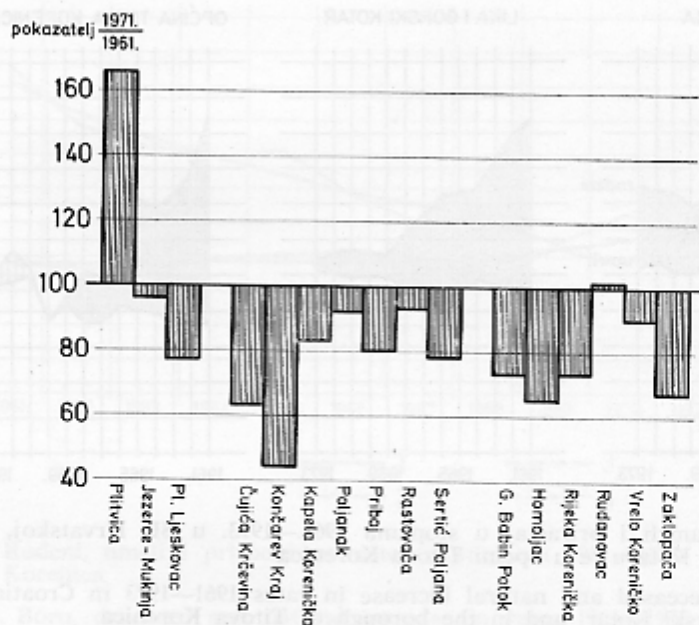
Ljeskovac bi bio napušten za otprilike tri desetljeća, što je predugo za ostvarenje i ranijim planom utvrđenog ritma iseljavanja iz najužeg pojasa prve zone. Plitvice su tako nabujale u promatranom desetljeću i, ne promjeni li se ritam, udvostručit će svoje stanovništvo već 1983. godine.

Jezerce — Mukinje stagnira (zbog Jezerca) i tu bi trebalo u buduće jako paziti da se ne povećaju ranije pogreške i ne dozvoliti daljnju eskalaciju u tom prostoru.

II Čujića Krčevina bi opustjela 1991, Končarev Kraj 1984, Kapela Korenička tek 2011. (ovdje je, međutim, nakon 1971. g. prisutna eskalacija kuća za odmor kao u Čujićima!), Priboj 2006. i Sertić Poljana još prije (2001),

dok bi kod Rastovače proces trajao gotovo stoljeće (međutim tako neće biti, jer se kod toga naselja proces već korigira planskom namjenom).

III Gornji Babin Potok također depopulira dosta brzo i trebalo bi da bude ispražnjen do kraja stoljeća 1998), nešto kasnije od Homoljca (1991) i Rijeke Koreničke (1997). Ali, u Rijeci Koreničkoj već se javlja pritisak privreme-

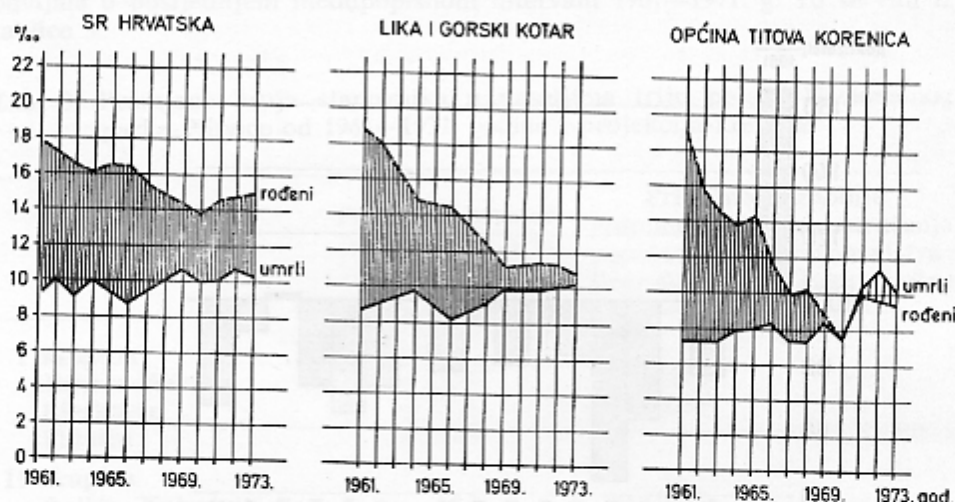
Sl. 4. Pokazatelj kretanja broja stanovnika u naseljima triju zona Nacionalnog parka Plitvice 1961.—1971.

Fig. 4. Index of movement of number of inhabitants in the settlements of the three zones of the National Park Plitvice 1961—1971

no odsutnih domorodaca da sagrade kuću. Takva je tendencija još jača u Rudanovcu, koji bilježi 1961—1971. blag ali značajan porast, što upućuje na blizinu Titove Korenice i teško će se moći odvrati njezinu pozitivnu utjecaju, jer je praktički — poput Vrela Koreničkog — njezino predgrađe. Još veća će to doći do izražaja kada se pusti u promet zaobilaznica oko jezera prema Vrhovinama*. Po svemu sudeći i imajući posebno na pameti blizinu Titove Korenice kao općinskog i mikroregionalnog središta, okolno njezino polje i opstojnost u razmjerno rijetko naseljenom području tog dijela Like te značenje nove prometnice prema Udbini, Gračacu i Zadru te i dalje, čini se posve iluzorno (a i opravdanost bi bila dubiozna) nastojati uključiti Vrelo i Rudanovac u Nacionalni park. Prema tome, osim Vrela Koreničkog i Rudanovca, sva naselja III zone sama po sebi teže izumiranju do kraja 20. stoljeća. Službi Nacionalnog parka ne preostaje ništa drugo nego nadzirati taj proces i ublažavati eventualne trzavice koje bi proistekle iz namjere »nasljednika« da modificiraju izgled, funkciju i strukturu tako

* To je učinjeno 1977. godine.

naslijeđenih nasobina i naselja. Jer, ako se odluči njegovati i podržavati pojedine oazno razmještene lokalitete ruralne strukture u II i III pojasu Nacionalnog parka i u slučajevima gdje postoji neposredan nasljednik na posjedu i u gospodarstvu u cjelini, onda, treba poštivati baštinu, ali nedopustiti estetski loše ekstenzije.

Sl. 5. Rođeni, umrli i priraštaj u stopama 1961.—1973. u SR Hrvatskoj, Liki i Gorskom Kotaru te u općini Titova Korenica

Fig. 5. Born, deceased and natural increase in rates 1961—1973 in Croatia, Lika and Gorski Kotar, and in the borough of Titova Korenica

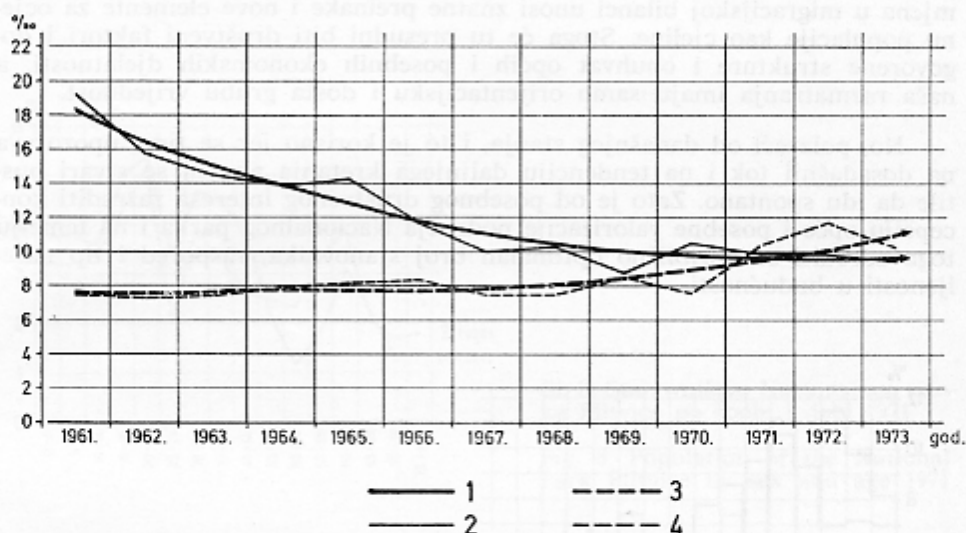
Za potpuniju sliku kretanja i stanja naseljenosti prostora Nacionalnog parka korisno je pogledati neke od spomenutih pokazatelja u usporedbi s općinom Titova Korenica, ličko-goranskim područjem i SR Hrvatskom 1961—1971. To se vidi iz tablice 4.

Tab. 4. Usporedba nekih pokazatelja stanovništva Nacionalnog parka Plitvice i većih prostornih jedinica od 1961. do 1971. godine

Prostor	Površina km ²	Stan./km ² 1971.	Stanovništvo + ili — (%)			
			Promjena 1961—71. + ili — (%)	Popis	Prirodni priraštaj	Selidbe- na bilan- ca
SR Hrvatska	56 349	78,8	+ 6,32	+ 6,32	+ 6,55	— 0,23
Lika i Gorski Kotar	7 913	22,3	— 9,00	— 9,04	+ 5,56	— 14,60
Općina T. Korenica	1 150	15,0	— 8,47	— 15,19	+ 5,03	— 20,21
Nacionalni park a)	194	12,0	— 4,77	— 4,36	+ 5,50	— 9,86
b)	350	6,8	— 5,56	— 4,90	+ 5,50	— 10,40

a) dosadašnja površina, b) površina predložena u korekciji. Stopa prirodnog priraštaja pretpostavljena na osnovu stope općine Titova Korenica pa je odstupanje od stvarne stope moguće.

U pogledu opće prosječne gustoće naseljenosti, Nacionalnom je parku potrebno proširenje površine. Jer, u današnjem prostornom obuhvatu opća je naseljenost parka gotovo jednaka onoj općine, što bi bilo teško održivo obzirom na osnovne zasade i status nacionalnih parkova uopće. Prošire-

Sl. 6. Rođeni, umrli i prirodni priraštaj u stopama 1961—1973. u općini Titova Korenica

Fig. 6. Born, deceased and natural increase in rates 1961—1973 in the borough of Titova Korenica

njem bi se površine parka zaokružilo neposredno područje sliva i opća gustoća naseljenosti smanjila na manje od polovine općinske. I sam dojam dobiven kroz taj podatak govorio bi sam za sebe.

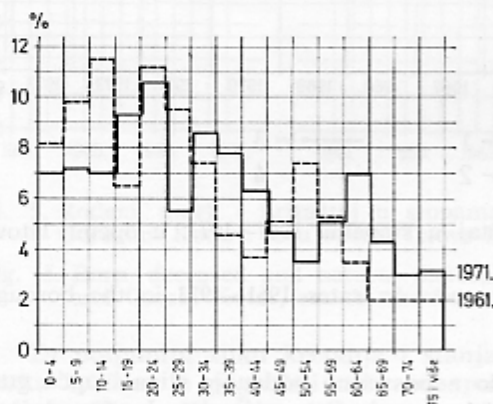
Promjene u naseljenosti 1961—1971. upućuju na zaključak o relativno brzom depopulaciji čitava ličko-goranskog područja i općine Titova Korenica, nego li na svoj način zaštićenog prostora Nacionalnog parka. A to je svojevrsna anomalija i, nastavi li se tako, može se svatko upitati je li to dobro ili nije. Valja, dakle, težiti da stalnu naseljenost izvučemo izvan užeg prostora zaštite, i one stanovnike koji su u funkciji Nacionalnog parka smjestimo u rubna naselja sjeverno, južno i istočno od samih jezera u perifernom trokutu Korana, Priboj i Korenica.

I selidbena bilanca 1961—1971. potvrđuje konstataciju o slabijoj depopulaciji Nacionalnog parka nego li općine i čitave makroregije. I to u osnovi nije prihvatljivo, osobito ako će se tako kretati i u buduću. Jer, zaštićeno područje je doista skućeno i ako mu ne damo malo više »zraka«, gušit će se, htio to netko ili ne. Isključenje ceste iz tranzita uz sama jezera i novije prometnice od mosta na Korani do Titove Korenice (Priboja) neosporno će pridonijeti bržem i lakšem rješavanju dislokacije naseljenosti iz uže k rubnoj zoni, posebno na sjeveroistok, istok i jugoistok, s onu stranu nove zaobilaznice.

Sastav po dobi i spolu 1961—1971.

Stanovništvo plitvičkog područja je premaleno brojem da bi se mogle primijeniti metode točne ocjene njegove dobnice i spolne strukture. Isto tako se ne može pouzdano predvidjeti ni kretanje u budućnosti, jer i najmanja promjena u migracijskoj bilanci unosi znatne preinake i nove elemente za ocjenu populacije kao cjeline. Stoga će tu presudni biti društveni faktori i dogovorene strukture i obuhvat općih i posebnih ekonomskih djelatnosti, a naša razmatranja imaju samo orijentacijsku i dosta grubu vrijednost.

No, polazeći od današnjeg stanja, i to je korisno jer se time upozorava na dosadašnji tok i na tendenciju daljnjega kretanja ako bi se stvari pustile da idu spontano. Zato je od posebnog društvenog interesa razraditi koncepciju opće i posebne valorizacije područja Nacionalnog parka i na temelju toga odrediti bar približno optimalan broj stanovnika, raspored i tip naseljenosti u budućnosti.

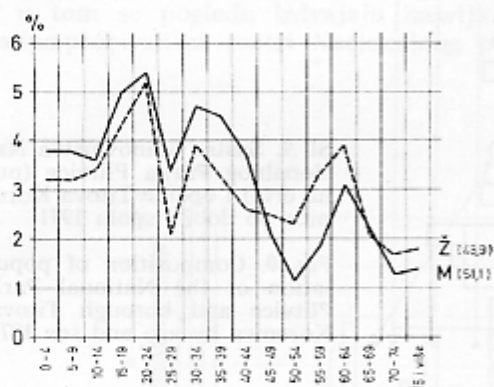
Sl. 7. Stanovništvo Nacionalnog parka Plitvice po dobi 1961. i 1971.

Fig. 7. Population of the National Park Plitvice by age 1961 and 1971

Gledajući u cjelini i općenito, stanovništvo Nacionalnog parka »Plitvička jezera« ima prilično ujednačen broj muškaraca i žena pa u tom pogledu izgleda da nema teškoća (1961: 49,2% muških, a 50,8% ženskih; g. 1971: 51,1% muških, a 48,9% ženskih). Ali takav omjer nije u pojedinim dobnim skupinama. Odnos u petogodišnjim skupinama pokazuje stanovitu neravnotežu: u dječijoj (0-14) i mladenačkoj dobi (15-19) prevladavaju muški, kao i dalje sve do skupine 40-44. godine, a u skupinama kasnije zrelosti (45-64) i u starosti (65 i više) prevladavaju ženske. Sličan je odnos i u populaciji općine Titova Korenica, s tim što su razlike u plitvičkom području ipak izrazitije. Ipak te razlike, općenito ocjenjujući, ne čine posebne teškoće. Jer, i najmanja kompenzacija diferencijalnim doseljavanjem muških ili ženskih to može ispraviti.

Što se tiče ukupna sastava po dobi, osjeća se starenje u proteklih desetak i više godina. Udio mladog stanovništva (0-19) smanjen je od 36,0% na 30,5%, dok je zrelog povećan od 57,8% na 59,0%, kao i starog (65 god. i više) od 6,1 na 10,5% (1961—1971). U usporedbi s populacijama, ovo sta-

novništvo ima veći udio zrelih skupina (20—64), a manji mladih i starih. Najveći nedostatak je upravo u toj suženoj demografskoj osnovici pa će mladi morati pritjecati iz okolnih i drugih krajeva da bi se zadovoljile društvene i gospodarske službe u Nacionalnom parku.

Sl. 8. Stanovništvo Nacionalnog parka Plitvice po spolu i dobi 1971.

Fig. 8. Population of the National Park Plitvice by sex and age 1971

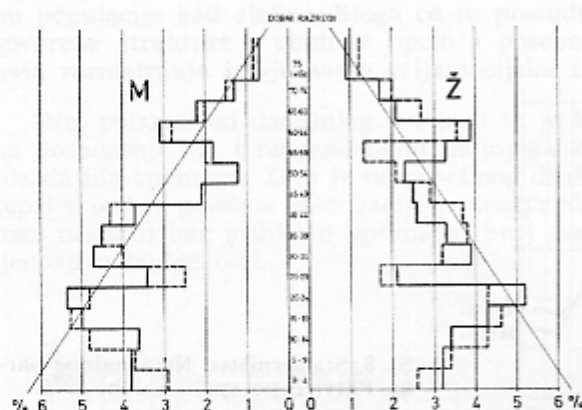
Inače, u razdoblju 1953—1971. stopa maskuliniteta (broj muških na 1 000 ženskih) povećana je od 927, preko 973 (1961) do 1 032 (1971) u ukupnoj populaciji Nacionalnog parka.

Među naseljima, međutim, razlike su znatne. God. 1971. muški su prevladavali neznatno u Jezercu-Mukinju, Končarevu Kraju, Kapeli Koreničkoj, Rijeci Koreničkoj, Plitvičkom Ljeskovcu, Rastovači i Zaklopači, dok su ostala naselja, osim Plitvica, imala više ženskog stanovništva. Apsolutna i relativna najveća razlika bila je u Plitvicama, gdje su muški znatno nadmašivali brojem žensko stanovništvo (401 naprama 317). Žensko je stanovništvo prevladavalo u Vrelu Koreničkom, Sertić Poljani i u Rudanovcu. No, sve se to dađe ispraviti u željenom smislu ukoliko zatreba, jer se radi o doista maloj populaciji koja će u buduću posve ovisiti o društvenim planovima i njihovu utjecaju na ovo svojevrsno područje. Prema tome, u tom pogledu nema problema koji bi morali zabrinjavati. Brinu nas više oni problemi što izlaze iz težnje da se u prostor Nacionalnog parka inkorporiraju pojedinačni interesi i sadržaji. A upravo se ti kasnije, kako znamo, najteže ispravljaju i mnogo više koštaju u moralnom i materijalnom pogledu.

Neki elementi socioekonomske strukture

Radni kontingenti, aktivno stanovništvo i sastav po djelatnosti u posljednjem međupopisnom razdoblju (1961—1971) pridonose osvjetljavanju nekih već spomenutih obilježja ovog prostora.

Kako su radni kontingenti potencijalni demografski okvir aktivnog stanovništva, korisno je bar ukratko pokazati i stopu aktivnosti gospodarski djelatnog stanovništva. To se vidi iz tablice 5.

SI. 9. Sastav stanovništva Nacionalnog Parka Plitvice (puna crta) i općine Titova Korenica po dobi i spolu 1971.

Fig. 9. Composition of population of the National Park Plitvice and borough Titova Korenica by age and sex 1971

Tab. 5. Stanovništvo Nacionalnog parka Plitvice i ličko-goranskog prostora po radnim kontingentima i aktivnosti 1961 i 1971. godine

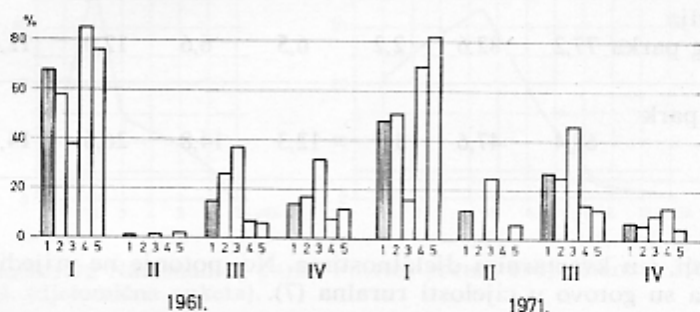
Naselje	Godina	Radni broj	Kontingenti (5)		Aktivno stanovništvo	
			% ukupno stanovništvo	Broj	% ukupnog stanovništva	% radnog kontingenta
Jezerce-	1961	121	60,2	85	42,3	70,2
	1971	125	64,4	105	54,1	84,0
Mukinje	1961	305	70,3	235	54,2	77,0
	1971	529	73,7	441	73,7	83,4
Nacionalni park ukupno	1961	1510	62,1	1117	45,9	74,0
	1971	1498	64,4	1154	49,6	77,0
Ličko-goranski kraj	1961	103220	53,2	70500	42,8	68,3
	1971	115250	65,3	72100	41,0	62,8

Udio radnog kontingenta u ukupnom stanovništvu Nacionalnog parka gotovo je na razini ličko-goranskog područja. No, u različitim vrijednostima po naseljima unutar samoga parka, izdvajaju se naselja Plitvice po vrlo vi-

(5) U radni kontingent pripadaju kod muškog stanovništva oni u dobi 15—64 godine, a kod ženskog u dobi 15—59 godina života. Vidi A. Wertheimer-Baletić: Demografija (Stanovništvo i ekonomski razvitak), str. 263. Informator, Zagreb, 1973.

sokom udjelu radnog kontingenta koji je posljednih godina još veći. Očito je, prema tome da je udio radnog kontingenta u ostalim naseljima još manji i dosta nepovoljan s gledišta suvremenih ocjena i potreba u okviru nje-gove autohtone proizvodnje tradicionalnih dobara za sam Nacionalni park u okviru predviđene turističko-rekreacijske djelatnosti.

Značajno je da je udio aktivnih u ukupnom stanovništvu i u radnom kontingentu veći u Nacionalnom parku nego li u općini Titova Korenica. I u tom se pogledu izdvajaju naselja Plitvice i Jezerce-Mukinje koji su radno-prebivališni centri Nacionalnog parka. Upravo zbog toga se očekuje

Sl. 10. Udio aktivnog stanovništva Nacionalnog parka Plitvice i odabranih naselja parka u glavnim sektorima djelatnosti 1961. i 1971.

Fig. 10. Participation of active population of the National Park Plitvice and selected settlements in the Park by main sectors of activity 1961 and 1971

nastavak pritiska za privremeno i stalno naseljavanje u tom dijelu prijezerskog pojasa. A to valja svim sredstvima — u okviru samoupravnog dogovora i vodeći računa o općim društvenim interesima i nužnosti zaštite prirodnih vrednota — sputati i čvrsto se držati racionalnih veličina. Te nisu veće od današnjih populacijskih efekativa — koje treba prihvatiti u Plitvici i Jezercu-Mukinju kao nužno zlo — s ciljem da se okosnica naseljenosti, o kojoj ovisi daljnja pravilna valorizacija ovog predjela, pomakne u rubni pojas parka i uz prometne obilaznice.

Sastav aktivnog stanovništva po djelatnosti pokazuje na svoj način od čega prostor živi. Poredba stanja 1961. i 1971. upućuje na promjene i njihov trend (tab. 6).

Smanjeni udio aktivnih u primarnom sektoru pokazuje smisao i snagu deagrarizacije. Ona je vrlo jaka u užem pojasu oko jezera, a znatno slabija u ostalim naseljima. Dosljedno tome, udio aktivnih u tercijskom sektoru naglo je porastao u naseljima Plitvice i Ljeskovcu. Osjeća se porast, mada

Tab. 6. Stanovništvo Nacionalnog parka Plitvice po glavnim sektorima gospodarske djelatnosti (6)

Naselje (prostor)	I		II		III		IV	
	1961.	1971.	1961.	1971.	1961.	1971.	1961.	1971.
Jezerce- Mukinje	57,7	50,5	0,0	0,0	25,9	25,7	16,5	5,7
Plitvice	38,3	17,0	1,7	24,7	36,3	46,3	21,7	9,5
Plitvički Ljeskovac	85,0	69,5	0,0	0,0	7,1	14,4	7,9	14,4
Ostala naselja Nacionalnog parka	77,2	82,6	2,2	6,5	6,6	12,0	12,4	4,3
Nacionalni park u k u p n o	68,4	47,6	1,7	12,3	14,8	26,6	14,1	7,5

znatno manji, i u kvartarnim djelatnostima. No, potonje ne vrijedi za ostala naselja koja su gotovo u cijelosti ruralna (7).

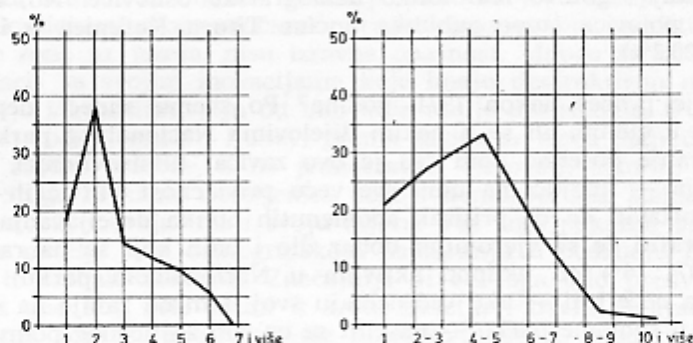
Veličina i izvori prihoda domaćinstava pokazuju znatne promjene 1961.-1971. Domaćinstva se po brojnosti članova naglo smanjuju i deagrariziraju. Udio poljoprivrednih u svim domaćinstvima smanjen je od 31% na 21%, dok se udio nepoljoprivrednih povećava sa 27% na čak 59%. Pulverizacija (usitnjavanje) domaćinstava vidi se iz usporedbe promjene broja stanovnika i broja domaćinstava. Razlika je velika od 1961.-1971. Stanovništvo je ukupnim brojem smanjeno oko 5%, dok je broj domaćinstava povećan čak 19,3%. Diskordancija je očita i uklapa se u opću shemu karakterističnu za prijelazno razdoblje društva kakvo je naše, čak i na selu. Mononuklearna obitelj (očuvan tradicionalni način života i struktura gospodarenja) uglavnom je danas staračka i malobrojna, dok je brojnija binuklearna obitelj (čitaj domaćinstvo) koja se prilagođava i brzo uklapa u kombiniranu ekonomiju.

Značajno je prevladavanje domaćinstava s manje od 6 članova (1961). Posebno je velik udio samačkih (nepotpunih) domaćinstava (1961: 21%, a onih sa dvije osobe bilo je čak 27%. Za 1971. g. još nisu objavljeni podaci o

(6) Tri su glavna sektora uobičajena, no u najnovije doba kadšto i četvrti: I sektor (poljoprivreda i šumarstvo), II sektor (industrija i građevinarstvo), III sektor (znanstvo, ugostiteljstvo, turizam, promet, bankarstvo i sl.), te u IV sektor (uprava, obrana, kultura, prosvjeta, znanost, zdravstvo, socijalno osiguranje i sl.).

(7) Treba spomenuti da vrijednost u prethodnoj tabeli aktivnih po sektorima daju u zbroju 100 ako im se pridodaju radnici na privremenom radu u inozemstvu (1971). Ti su postoci bili: Plitvički Ljeskovac 1,7%, Plitvice 2,5%, Jezerce-Mukinje 18,1% i sva ostala naselja u prosjeku 6,5%. Nacionalni park u cjelini imao je 6,0% na radu u tuđini od ukupnog aktivnih prema popisu 1971. g.

broju članova po domaćinstvu u naseljima pa ih, nažalost, ne možemo komentirati). Djelomičnu anketu provela je Vesna Čulinović-Kostantinović 1974. g. i u 83 kuće bilo čak 72% domaćinstava s manje od četiri člana, dok s više od 6 članova nije zabilježena ni jedna obitelj). Prema podatku popisa 1961. godine, bilo je samo 3,5% domaćinstava u cjelokupnom Nacionalnom parku (16 naselja) s više od 7 članova. Iz toga je suditi da su se zbile znatne i značajne promjene u desoluciji i pulverizaciji promatrane strukture u posljednjih petnaestak godina.

Sl. 11. Domaćinstva Nacionalnog parka Plitvice prema broju članova 1961. (lijevo) i 1974. (djelomična anketa).

Fig. 11. Households in the National Park Plitvice by number of members in 1961 (left) and 1971 (part survey)

Značajno je i to da su se mnoga mješovita domaćinstva iz 1961. g. iskazala 1971. kao nepoljoprivredna (42% prema 20%). U tom je pogledu područje Nacionalnog parka znatno deagrariziranije od općine Titova Korenica. I ovdje se naselje Plitvice izdvaja svojom strukturom i dinamikom. Dok je Nacionalni park 1971, bez Plitvice, imao samo 9% domaćinstava bez zemlje, u naselju Plitvice taj je udio iznosio 82%. Plitvice su imale ovu strukturu domaćinstava po izvorima prihoda: 5,8% poljoprivredna, 7,5% mješovita 86,7% nepoljoprivredna! Velik udio domaćinstava bez zemlje je i u Ljeskovcu (54%). To olakšava ostvarivanje preseljavanja Ljeskovčana, što je odluka i ranijeg prostornog uređenja Nacionalnog parka.

Migracijske osobine i daljnje kretanje stanovništva

Već se iz retrospekta vidjelo da je ovaj prostor bio izrazito emigracijski. Iseljavanje (eksodus) je počelo još potkraj 19. stoljeća i uglavnom — pored stradanja u oba rata, posebno u posljednjem — traje do danas. Pojačan je bio tridesetih godina, zatim u ratu, pa je nakon rata malo zaostao (razdoblje demografske kompenzacije) i na kraju opet ojačao pedesetih i još većma šezdesetih godina (razdoblje društvene i privredne reforme te snažnije urbanizacije). No, za točan broj iseljenih, bar za poslijeratno razdoblje, valjalo bi provesti podrobna istraživanja (anketiranje) po domaćinstvima.

Ali to u ovome trenutku nije ni lako niti bi imalo posebnog smisla, jer se za novije doba (na osnovi posljednjeg međupopisnog razdoblja i popisnih podataka te prirodnog priraštaja) može izraditi prilično vjerna slika i približno izračunati migracijski saldo.

Podsjetimo se da je u razdoblju 1961—1971. stanovništvo 16 naselja Nacionalnog parka smanjeno prema rezultatima popisa 4,4%, a da je prirodni priraštaj bio otprilike 5,5%. Prema tome, negativna migracijska bilanca iznosila je 9,9%. Izgubljen je, dakle, svaki deseti stanovnik, odnosno sav prirodni priraštaj i gotovo isto toliko demografske osnovice. No, to je razmjerno tek polovica stope gubitaka općine Titova Korenica u istom razdoblju (— 20,2%).

Kakav je proces nakon 1971. godine? Po svemu sudeći, depopulacija se nastavlja u cjelini, ali se u nekim dijelovima Nacionalnog parka primjećuje useljavanje posebno onih čiji je ovo zavičaj (umirovljenici, vikendaši i sl.). Iz toga — imajući na umu sve veću privlačnost Plitvičkih jezera — valja pretpostaviti da će pritisak spomenutih oblika doseljavanja i izgradnje rasti. Vratiti će se vjerojatno dobar dio i onih koji su na radu u inozemstvu (1971: 6% od ukupno aktivnih u Nacionalnom parku). Jamačno njihova želja neće biti — ako već nemaju svoj dom od ranije na »povoljnome« mjestu u samome parku — naseliti se uz rub zaštićenog područja. Zato je nužno prihvaćanje takve koncepcije kojom će biti odlučno sprečavanje prodiranje u drugu i prvu zonu parka.

Daljnji razvoj privrede u Nacionalnom parku, gledan kroz planiranih 10 000 ležaja u objektima različite kategorije (B. Korica, Stanovništvo i zaštita prirode Nacionalnog parka Plitvička jezera i oko njih, str. 133) s ukupno 3000 zaposlenih, pojačat će pritisak na ekologiju i uvišestručiti tegobe i probleme. Jer, to nameće potrebu doseljenja novih otprilike 1 500 stalnih i sezonskih radnika (P. Vidaković, Dosadašnji privredni razvoj i buduće vrednovanje plitvičkog područja, str.124). No, ako se odluči o takvom razvoju i tolikom broju postelja, nužno će biti doseljenje potrebnih radnika, jer ih samo područje Parka neće moći dati ni polovinu. Ali pritom treba čvrsto stajati na tome da se smještaju tamo gdje budu određeni rezidencijalni lokaliteti. Čini se da su za to najpovoljniji, gleda li se u budućnost na osnovi već učinjenih pogrešaka u samome Nacionalnom parku, Priboj te Korana i Selište. Za razmišljanje su i Rudanovac, Vrelo, pa i Korenica.

Čini se da u ovom trenutku nije najvažnije kako iseliti višak stanovnika i stambenih objekata iz samog užeg pojasa parka, već kako osigurati da se doseljenici zadrže na distanci, te kako ih čak u drugoj i trećoj zoni parka prisiliti na takvu izgradnju koja će biti izgledom i građom u skladu s arhitektonskom baštinom u području parka. Po svemu sudeći, ta će zadaća biti jedna od najvažnijih u drugoj i trećoj zoni zaštićenog prostora. Zato je nužno usmjeriti odgovarajuće napore u tom pogledu. I, uspije li se bar u tome, učinat će se mnogo.

Ako bi se stvarno izgradilo 10000 ležajeva svih kategorija, što traži, kako je spomenuto, otprilike 3000 zaposlenih, onda bi ukupno stanovništvo moralo iznositi oko 8000, ako ne i nešto više (računa se na stopu aktivnosti oko 40% ukupna stanovništva). A što bi to značilo sa gledišta opće gustoće nase-

ljenosti? To bi značilo otprilike 40 stanovnika na km² Nacionalnog parka, što je doista mnogo. I to bi bila stalna populacija, bez povremeno isto tako brojnih, ako ne i brojnijih, posjetilaca osobito ljeti.

Naselja. Što i kako?

Seoska naselja i njihovo stanovništvo trebalo bi vrednovati u smislu očuvanja ruralne baštine i funkcionalnog odnosa čovjeka i prirode, s ciljem da se ravnoteža očuva i za buduće naraštaje, kako su već i raniji autori spominjali (8). Tradicionalna agrostočarska struktura sa svojim staništima, ako su izvan uske zone uz jezera, nisu izravna opasnost. *Mnogo su veća opasnost* bivši »seljaci« sa svojim inovacijama koje imaju destruktivnu moć, mnogo kvalitativniju i kvantitativniju od bilo koje ranije destrukcije. U tom smislu »privrženost rodnoj grudi i ljubavi prema zavičaju« treba podvrći analizi sa stanovišta zaštite prirode, a ne jednostavno vjerovati, iako se to dijelom dokazuje. Stoga ne samo doseljenici, nego i domoroci kao stalni prebivaoci u tom prostoru, moraju imati svoju mjeru. Već smo pokazali brojem kako i koliko ta naselja teže demografskom izumiranju u području Parka. I to, dakle, ne bi trebalo forsirati. Značajnije bi od toga bilo predvidjeti kako poduprijeti one koji žele ostati u svom naselju i baviti se tradicionalnim djelatnostima koje bi upotpunjavale hotelsko-turistički modernizam, da ne kažemo kontekciju. A ako su u pitanju rekonstrukcije ili adaptacije izvornih stambenih objekata u zaštićenom predjelu, valjalo bi — ako se ozbiljno misli — u dogladno vrijeme stvoriti *tond* kojim bi se pokrivala razlika u cijeni gradnje od novih jeftinijih materijala i onih tradicionalnih, skupljih materijala. Jedino tako bit će moguće prisiliti domaće stanovništvo da se pridržava propisa u rekonstrukciji svojih staništa. Pri svemu tome nipošto se ne smije ugroziti ono što je priroda tisućljećima stvarala i tu stvorila. Što se tiče došljaka, u za to dozvoljena naselja rubne zone, njih bi trebalo striktno prisiliti da se pridržavaju propisa o smještaju, veličini, izgledu i građi kuće ili drugog objekta.

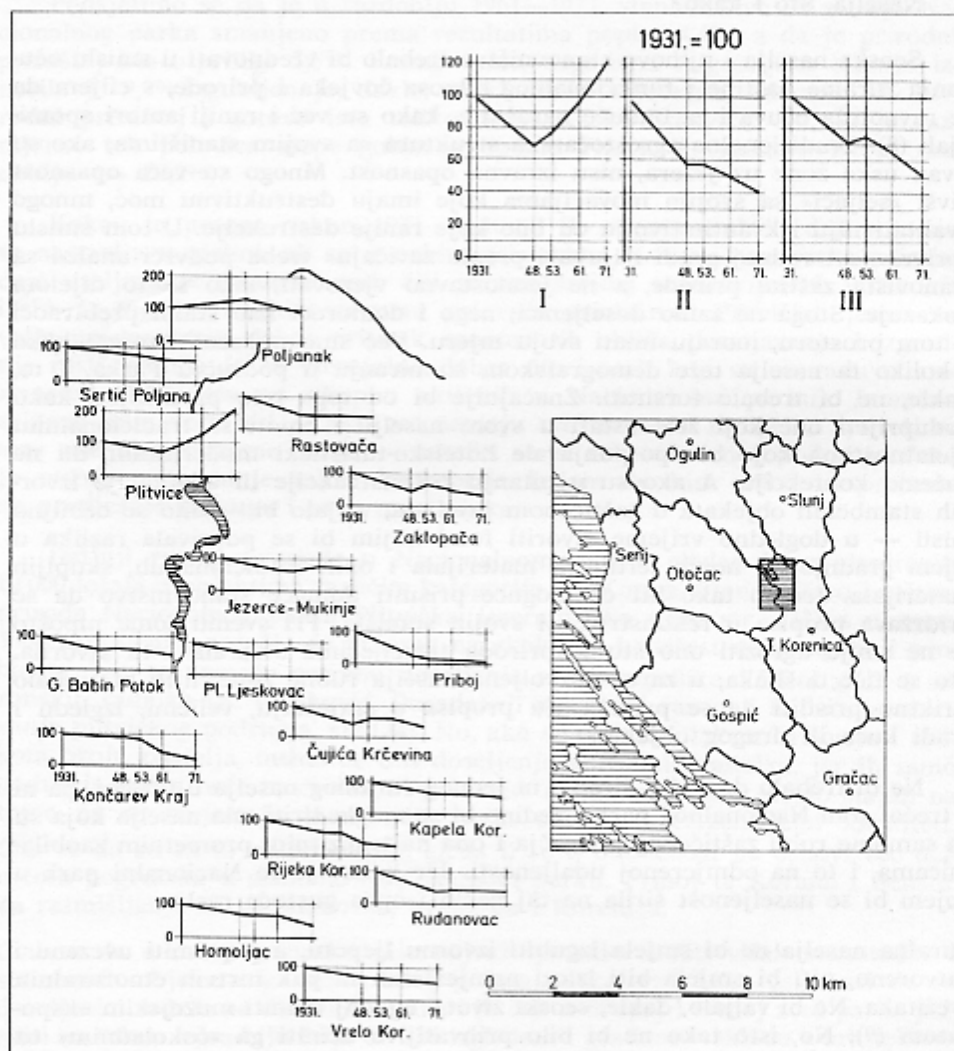
Ne bi trebalo dozvoliti širenje ni jednog ruralnog naselja u drugoj, pa ni u trećoj zoni Nacionalnog parka. Jedino bi se mogla širiti ona naselja koja su na samome rubu zaštićenog područja i ona na tranzitnim prometnim zaobilaznicama, i to na odmjerenom udaljenosti. Jer kakav je to Nacionalni park u kojem bi se naseljenost širila na taj način i opća gustoća rasla.

Ruralna naselja ne bi smjela izgubiti izvornu ljepotu, a poprimiti uvezenu i patvorenu, niti bi smjela biti izlozi namještenih ili pak mrtvih etnoruralnih prežitaka. Ne bi valjalo, dakle, seoski život i ugođaj učiniti muzejskim eksponatom (9). No, isto tako ne bi bilo prihvatljivo učiniti ga »čokoladnim« uz takvu rijetkost kakva su Plitvička jezera. »Uljepšavanje« seoskih kuća, pa i onih za odmor i razonodu, najneprihvatljiviji su oblici djelovanja kada je u pitanju zaštićen kraj u klasi Nacionalnog parka.

(8) Gušić B.: Čovjek i zaštita Plitvičkih jezera, str. 84, Čovjek i priroda, Plitvička jezera, 1974.

(9) Šuvar S.: Ruralna i urbana naseljenost Plitvičkih jezera, Čovjek i priroda, Plitvički jezera, 1974, str. 138.

Zatvaranje pristupnog i tranzitnog motoriziranog prometa cestama kroz samo osrčje parka je neodgodivo.* Ostvarenjem toga, jačaju mogućnosti za brže i potpunije iseljavanje ljeskovačkog i bijeloriječskog predjela kao i Bigine Poljane i Čorkove Uvale. Uvalicu bi se moglo striktnije nadzirati, obzirom na njeno malobrojno pučanstvo i vrlo ograničenu agrostičarsku djelatnost, una-

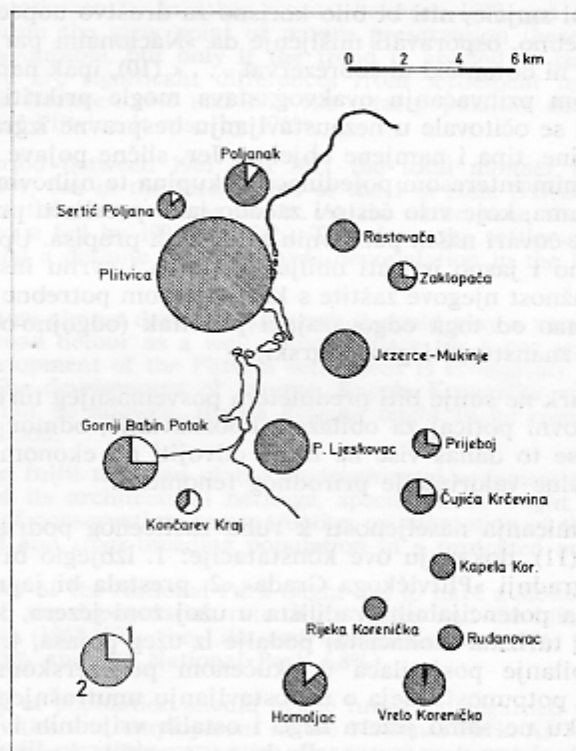
Sl. 12. Pokazatelj kretanja stanovništva u naseljima Nacionalnog parka Plitvice 1931.—1971.

Fig. 12. Index of movement of population in the settlements of the National Park Plitvice 1931—1971

* To se u međuvremenu ostvarilo.

toč tome što je blizu izvorišta Crne rijeke. Slično bi trebalo vrednovati i Končarev Kraj te Jezerce i s nešto blažim režimom.

Naselja najveće opasnosti za bioritam i ekologiju samih jezera svakako su Plitvički Ljeskovac s Bijelom Rijekom. Zato treba uporno raditi na njihovu iseljavanju. Nešto manje opasna je Uvalica jer je doista malo autohtono naselje (osamljeno gospodarstvo na skrovitoj krčevini) koje može biti i svojevrstan dekor žive prošlosti u krajiškom bespuću. Taj zaselak, kao i Končarev Kraj riješit će se mnogo bezbolnije odlaskom sadašnjih ostataka agrarno-stočarske generacije. Zato je, ponavljamo, mnogo važnije i ozbiljnije poduzeti mjere koje će spriječiti uljeze u te lokalitete.

Sl. 13. Domaćinstva po naseljima Nacionalnog parka Plitvice 1961. (2) i 1971. (1)

Fig. 13. Households by settlements in the National Park Plitvice 1961 and 1971

Bigina Poljana i Plitvice degradiraju estetski ugođaj o izvornosti jezera i njihove neposredne okolice. Ako se već dozvolilo i učinilo od Velike Poljane turističko-odmorišni i mirni kutak visoke kategorije, koji je uokviren djevičanskom šumom i jezerom, onda na tome treba ostati. Nikakav vidik sučelice ne bi smio biti u tom dijelu parka, pa ni Bigina Poljana, još manje Plitvice koje su zaprijetile bujanjem. Zato Biginu Poljanu treba uključiti u program

drugog prioriteta raseljavanja, a same Plitvice staviti pod striktan i neumljiv nadzor u pogledu daljnjeg širenja, osobito na mjestima koja su vidljiva s frekventiranih jezerskih lokaliteta. Pri tome ne treba smetnuti s uma da je naselje »obgrlilo« sam potok, čiji je vodopad »polovina« ljepote i privlačnosti Plitvičkih jezera.

Kao izduha (ventil) pritiska na Plitvice mogla bi poslužiti naselja nizvodno od mosta na Korani (Selište, Korana, a donekle i Poljanak) uz istovremeno prebacivanje prometa na cestu Selište-Korana-Poljanak u pristupu Plitvicama. Sličnu bi ulogu, na drugoj strani, na jugu mogli dobiti Prijeboj, Rudanovac pa i Vrelo Koreničko. Velika Poljana bila bi ostavljena visokoj, a Rastovača nižoj kategoriji turističko-odmorišnih sadržaja.

Mada se ne bi smjelo, niti bi bilo korisno za društvo uopće i ovaj kraj u širem smislu posebno, osporavati mišljenje da »Nacionalni park Plitvička jezera ne može biti ni botanički ni zoorezervat . . . « (10), ipak nam se čini da bi se u bezrezervnom prihvaćanju ovakvog stava mogle prikriti odgovarajuće opasnosti koje bi se očitovale u nezaustavljanju bespravne izgradnje u pogledu lokacije, veličine, tipa i namjene objekta. Jer, slične pojave ionako eskaliraju gurane životnim interesom pojedinaca i skupina te njihovim unutrašnjim i vanjskim spregama, koje vrlo često i začudo lako preskaču prepreke što im postavljaju službe-čuvari naših pozitivnih zakonskih propisa. Upravo stoga valja i dalje odlučno i jasno isticati obilježje, status i svrhu institucije nacionalnog parka i nužnost njegove zaštite s koeficijentom potrebne sigurnosti, da bi sam čovjek imao od toga odgovarajući probitak (odgojno-obrazovni, ugodajno-odmorišni, znanstveni i gospodarski).

Nacionalni park ne smije biti predmetom posvemašnjeg turističkog iskorišćivanja, već osnovni poticaj za obilazak, upoznavanje, odmor i nauk. Jasno je, međutim, da se to danas više ne može odvojiti od ekonomskog probitka na osnovi racionalne valorizacije prirodnog fenomena.

Prednosti pomicanja naseljenosti k rubu zaštićenog područja, kako je i ranije istaknuto (11), dokazuju ove konstatacije: 1. izbjeglo bi se ostvarenje loše zamisli o izgradnji »Plitvičkoga Grada«, 2. prestala bi jagma za konjukturnim položajima potencijalnih gradilišta u užoj zoni jezera, 3. izvukli bi se objekti masovnog turizma (konačišta) podalje iz užeg pojasa, 4. izbjeglo bi se istovremeno gomilanje posjetilaca u skućenom prijezerskom prostoru, 5. opravdala bi se u potpunosti ideja o uspostavljanju unutrašnjeg prijevoza posjetilaca u obilasku ne samo jezera nego i ostalih vrijednih i privlačnih objekata u Nacionalnom parku, 6. usporilo bi se, a možda i zaustavilo iseljavanje iz ruralnih rubnih naselja parka, 7. izbjeglo bi se daljnje sukobljavanje delikatne zaštite prirode sa sve žešćom navalom turizma (12), 8. poštovao bi se put trasiran suradnjom znanosti i životnog iskustva te egzistencijalne nužde ne tako brojnog autohtonog žiteljstva i 9. izbjegao bi se put u dezorijentaciju i mnogovlađe (da se ne kaže bezvlađe) i stvorili uvjeti da Nacionalni park postane doista škola socijalnog odgoja od koje će i širi prostor imati koristi.

(10) Korica B.: Stanovništvo i zaštita prirode u Nacionalnom parku Plitvička jezera i oko njih, Čovjek i priroda, Plitvička jezera, 1974, str. 131.

(11) Korica B., op. cit. str. 133—134.

(12) Vidaković P.: Dosadašnji privredni razvoj i buduće vrednovanje plitvičkog područja, Čovjek i priroda, Plitvička jezera, 1974, str. 97.

Summary

THE POPULATION AND SETTLEMENTS OF THE NATIONAL PARK PLITVICE

by

MLADEN FRIGANOVIC

The National Park Plitvice is one of the most thinly populated areas of Croatia. In the period between 1890 and 1931 the population stagnated with a density at about 20 heads per square kilometre (nearly 4000 inhabitants in total), whereas between 1931 and 1948, owing to the well known consequences of the war, it rapidly fell from 21 to 13 inhabitants per 1 km². Depopulation continued after the war, so that in 1971 there were only 12 inhabitants per 1 km² (about 2300 inhabitants in 16 settlements). In other words, between 1900 and 1971 the population was halved. From the view point of nature preservation these dynamics may be regarded as favourable, but only if the trend is applied to the area as a whole. However, there are significant differences from settlement to settlement within the Park itself. Between 1948 and 1971 the total population decreased by 6%, but in the village of Plitvica it rose by 176%.

In the period between 1961 and 1971 the total number of inhabitants also decreased by 5%, but in the settlements of the 1st zone (Plitvica, Jezerce-Mukinje and Ljeskovac) the increase was 24.3%. At the same time the population in the 2nd and 3rd zone fell by 19% and 23%. Therefore, the settlements of the 2nd and 3rd zone showed a definite trend towards depopulation in the last period between two censuses.

Priboj is now almost deserted, although it could play a very useful role on the planned new road detour as a well situated place for a car servicing station and shop. The development of the Plitvica settlement is ecologically harmful and esthetically poor. The development of Jezerce, Kapela Korenička and Cujica Krčevina villages must not be allowed. Bigina Poljana ought to be resettled and the river Plitvica disciplined.

In order to fulfil the plan of the environmental organisation of the Park and preservation of its architectural heritage, special funds ought to be provided to cover the cost of conservation, reconstruction or adaptation of the original holdings of the farming and stock-breeding population in a protected area.

The territory of the National Park ought not to have a slower rate of decline in population than the depopulation rate of its region and the Lika and Gorski Kotar area as a whole (1961-1971: the Lika and Gorski Kotar — 9%, the borough Titova Korenica — 8.5% and the National Park 4.8%).

The density of population should in the future be regarded within the function of general activities and employment in the National Park. As regards the farming population, it will certainly very soon disappear as a purely rural structure and will remain as a population-housing part of the Park only to that extent at which the younger generation will be able to find jobs in the farming complex of the National Park.

The development of the settlements ought to be directed to certain other locations. The Plitvica village ought to be stopped as well as the development of Jezerce-Mukinje and the resettlement of Poljanak, Korana, Prijeboj, Rudanovac and Vrelo furthered. Non-farming households have increased their participation from 27% to 59%.

Whereas the population between 1961 and 1971 decreased by approximately 5%, the number of households increased by a whole of 19%. It must be emphasized that according to the 1971 census, there were only 9% households without land in the National Park, and in the village of Plitvica even 82%, while 87% declared their main income to derive from non-farming activities!

The changes in the population and its density after 1971 could only be established by direct enquiries in the field. But it has been known nevertheless that Prijeboj became almost deserted between 1971 and 1976, while Čujića Krčevina has had new houses built.

Rudanovac has had new holiday cottages; Vrelo Koreničko may be regarded as a suburban settlement and it could be allowed to spread, but only within the framework of accepted norms for the fringe belt of the Park; Kapela Korenička presents a road access problem. Končarev Kraj must not become »week-end cottage country«, and neither should Uvalica at the Crna Rijeka source. Rijeka Korenička (Drakulići) become rapidly deserted at first, but in more recent times it has been disfigured by new houses built outside the locations and strict positions provided for them. Homoljac could become a farming enclave, and Čorkova Uvala has every condition to become a reservation. Usurpation by farmers from the neighbourhood must be stopped, and the spread of permanent settlements in the 3rd zone of the National Park kept at a distance.